18, 19, 20 de març de 2026

CONGRÉS DEL TURÓ DE LA SEU VELLA

Mirades interdisciplinàries sobre el conjunt monumental

CÀTEDRA TURÓ SEU VELLA

Universitat de Lleida

SEU VELLA

Mirades interdisciplinàries
sobre el conjunt monumental

CONGRÉS DEL TURÓ DE LA SEU VELLA

ÍNDEX

1. INFORMACIÓ GENERAL

2. PROGRAMACIÓ CONGRÉS

3. RESUMS DE PONÈNCIES

4. PROGRAMACIÓ COMUNICACIONS

5. RESUMS DE COMUNICACIONS

6. LLISTAT I RESUMS DE PÒSTERS

7. ACTIVITATS

8. COMITÉ ORGANITZADOR

INFORMACIÓ GENERAL

LLOC: Seu Vella de Lleida (Sala de la Canonja)

DATES: del 18 al 20 de març de 2026

ORGANITZA: Càtedra del Turó de la Seu Vella

INFORMACIÓ I INSCRIPCIONS AL WEB:
www.catedraseuvella.org

PROGRAMA
DEL CONGRÉS

DIA 18 DE MARÇ

MATÍ. Ponències

9:00 h. Inauguració.

9:30 h - 10:30 h. CONFERÈNCIA INAUGURAL
Eduardo Carrero (Universitat Autònoma de Barcelona).
La catedral, d'edifici paradigma a categoria historiogràfica.

10:30 h - 11:10 h. Joan Ganau (Universitat de Lleida).
De caserna a monument: la construcció simbòlica de la Seu Vella com a imatge de Lleida.

PAUSA CAFÈ

11:40 h - 12:20 h. Joan Ramon Gonzàlez (Associació Amics de la Seu Vella) i Joan Manuel Alfaro (Fundació Cultural Les Fortaleses Catalanes).
La singularitat del "Castillo Principal de Lérida" en el conjunt de les fortaleses modernes.

12:20 h - 13:00 h. Jordi Portal Liaño i Fernando Cobos Guerra (Equip redactor del Pla Director de les Muralles del Turó de la Seu Vella de Lleida).
Criteris metodològics per al desenvolupament del Pla Director de les Muralles del Turó de la Seu Vella de Lleida.

13:00 h - 13:40 h. Juan Antonio Mira Rico (Universitat Oberta de Catalunya).
Noves perspectives d'estudi de l'arquitectura defensiva: aproximació als seus models de gestió cultural.

TARDA. Comunicacions i Pòsters

15:00 h - 16:00 h. SESSIÓ 1 DE COMUNICACIONS

16:00 h - 17:00 h. SESSIÓ 2 DE COMUNICACIONS

17:00 h - 17:30 h. PAUSA CAFÈ I PRESENTACIÓ DE PÒSTERS

17:30 h - 18:30 h. SESSIÓ 3 DE COMUNICACIONS

DIA 19 DE MARÇ

MATÍ. Ponències

9:00h - 10:00 h. CONFERÈNCIA PRINCIPAL
Francesc Fité (Universitat de Lleida).
La Seu Vella: historiografia i línies de recerca encetades des del 1991.

10:00h - 10:40 h. Marta Moran (Servei Municipal d'Arqueologia de l'Ajuntament de Lleida).
La restauració de les cobertes del claustre de la Seu Vella: arqueologia, expectativa i realitat.

10:40 h - 11:20 h. Víctor Daniel López (Museo Nacional de Artes Decorativas—UNED Madrid).
Trazas de conocimiento. Las monteas del claustro de la Seu Vella de Lleida en el contexto constructivo peninsular.

PAUSA CAFÈ

12:00 h - 12:40 h. José Luis Peña Monné (Universidad de Zaragoza-Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas, Químicas y Naturales de Zaragoza).
El context geomorfològic del turó de la Seu Vella.

12:40 h - 13:20 h. Ramon Solé (conservador—restaurador de béns culturals).
Intervencions de conservació-restauració a la Seu Vella, criteris i necessitats.

13:20h - 14:00 h. Miguel Ángel López (Arquitecto Conservador de la Catedral de Sevilla-Universidad de Sevilla).
El modelo HBIM de la Catedral de Sevilla: una nueva vía para el conocimiento y la gestión del patrimonio monumental.

TARDA. Comunicacions i Pòsters

15:30 h - 16:45 h. SESSIÓ 4 DE COMUNICACIONS

PAUSA CAFÈ I PRESENTACIÓ DE PÒSTERS

17:15 h - 18:15 h. SESSIÓ 5 DE COMUNICACIONS

18:15 h - 18:45 h. Iolanda Enjuanes (Directora de l'Arxiu Municipal de LLeida).
Presentació del vídeo "La recuperació del Turó. Un tomb per la Seu Vella de la mà de Manuel Herrera Ges el 1949".

19:00 h. COPA DE VI AMB APERITIU

DIA 20 DE MARÇ

MATÍ. Ponències

9:00 h - 10:00 h . CONFERÈNCIA PRINCIPAL
Cristina Yáñez de Aldecoa (Universitat d'Andorra).
El batec del patrimoni: aprendre del passat per transformar el present.

10:00 h - 10:40 h. Tània Martínez Gil (Universitat de Barcelona).
Interpretar el sagrat en temps laics: estratègies didàctiques per comprendre el patrimoni religiós.

PAUSA CAFÈ

11:10 h - 11:50 h. Clara López i Miquel Sabaté (Museu de Lleida).
Connectar espais, educar persones. El programa educatiu del Museu de Lleida com a clau interpretativa de la Seu Vella.

11:50h - 12:30 h. Joan Baigol (director del Consorci del Turó de la Seu Vella)
Patrimoni en Transformació: Cogovernança i Futur al Turó de la Seu Vella.

12:30 h - 13:30 h. CONFERÈNCIA DE CLAUSURA
Alicia Castillo Mena (Universidad Complutense de Madrid).
Participación o escucha: retos para el Patrimonio Mundial.

14:00 h. CLAUSURA

CÀTEDRA TURÓ SEU VELLA

Universitat de Lleida Càtedra Turó de la Seu Vella · AMICS SEU VELLA LLEIDA · Diputació de Lleida · turóseuvella · LA PAERIA Ajuntament de Lleida · Generalitat de Catalunya

RESUMS
PONÈNCIES

Eduardo Carrero Santamaría (Universitat Autònoma de Barcelona)
La catedral, d'edifici paradigma a categoria historiogràfica

En els últims trenta-cinc anys, des de la celebració del mític congrés sobre la Seu Vella de Lleida en 1991, la historiografia al voltant de les catedrals ha canviat profundament. Ja no són, únicament, edificis de dimensions colossals, representants de tal o tal altre estil artístic, poblades d'escultura i pintura i contenidors de peces aixovar litúrgic de gran vàlua. De fet, almenys per a la literatura científica, la catedral ha recuperat el seu paper històric d'església major d'una diòcesi, seu d'un bisbe i església d'un capítol catedralici que, en bona part, li havia arrabassat la seva transformació en un "edifici paradigma" pel romanticisme o la seva revisió positivista com a obra d'art. D'aquesta manera, en les últimes dècades, diferents corrents del pensament humanístic han anat aportant una visió particular que ha contribuït al reconeixement de la catedral com una abstracció historiogràfica polièdrica i molt més complexa. Més que mai, l'estudi holístic d'una catedral es planteja com una possibilitat d'estudi multidisciplinari enriquint les capes de la seva història.

Joan Ganau (Universitat de Lleida)
De caserna a monument: la construcció simbòlica de la Seu Vella com a imatge de Lleida

Hi ha ciutats que són difícils de representar i d'altres que es reconeixen de seguida. Lleida pertany, clarament, al segon grup. La potència visual de la Seu Vella, que encimbella el turó central de la ciutat, li confereix un aspecte singular.
La imatge tòpica de Lleida que avui ens transmet, repetida infinitat de vegades, és fruit de les transformacions acumulades al llarg del temps. En primer lloc, pel mateix emplaçament triat per a la seva construcció, al segle XIII, i per la capacitat econòmica de la ciutat per tirar endavant aquest projecte col·lectiu.
Un segon moment s'inicia al segle XVII, amb la destrucció progressiva del barri de la Suda i l'aixecament de muralles defensives. Es tracta d'un procés que culmina a partir de 1714, quan el gran edifici es convertí en una caserna envoltada de murs i custodiada per guarnicions de soldats. En teoria, aquest canvi havia de permetre una millor defensa de la ciutat davant l'enemic exterior, però, en realitat, va servir sobretot per mantenir el control sobre la població de Lleida, convertida durant anys en l'enemic interior.
El tercer moment correspon als anys de la darrera postguerra civil, a mitjan segle XX, quan, dessacralitzada, la catedral retornà a la ciutat i s'endegà el procés de restauració. Tanmateix, aquesta evolució no es pot entendre sense el paper dels dibuixants i fotògrafs que la van convertir en la icona de la ciutat, ni tampoc sense la lenta evolució simbòlica que transformà l'antic castell en la Seu Vella, que retornava a l'imaginari col·lectiu dels lleidatans, reconvertida en un edifici identificat com a propi.
Segurament, la primera fita d'aquest procés la va situar Lluís Roca en publicar, el 1881, La Seo. Memoria de catedral antigua de Lleida. Lentament, el procés ha continuat avançant i, probablement, encara resta camí per recórrer fins a completar-lo.

Joan-Ramon González Pérez , Joan Manuel Alfaro Guixot
(Associació Amics de la Seu Vella i Fundació Les Fortaleses Catalanes)

La singularitat del "Castillo Principal de Lérida" en el conjunt de les fortaleses modernes

El "Castillo Principal de Lérida", lo Castell pels lleidatans, esdevé per la seva dimensió la segona fortalesa moderna de Catalunya. Es tracta d'una ciutadella bastida entre els segles XVII i XIX, la qual s'articula a través de quatre grans baluards, complementats amb reductes, contraguàrdies, revellí i glacis per la part més accessible, la de l'oest, així com una falsa braga que l'envolta i que per la banda nord adquireix una notable dimensió. La seva singularitat rau en el fet que fou bastit en la part superior del tossal on va néixer la ciutat de Lleida i que en època medieval hi havia el barri noble, conegut com el de la Suda. Les pedres dels palaus serviren per bastir la fortificació, restant solament el castell del Rei (segles XII-XIII) al punt més alt i a una cota inferior la catedral (segles XII-XVIII), amb el temple tardoromànic, el grandiós i atípic claustre gòtic i l'esvelt campanar, icona identitària. Els dos edificis esdevingueren part de la fortalesa a partir de 1707 i fins a 1948, a excepció de la torre de les campanes; el primer fou destinat a magatzem i polvorí, mentre que la segona fou arranjada com a caserna, esdevenint a partir de llavors la Seu Vella.

Jordi Portal Liaño i Fernando Cobos Guerra (Equip redactor del Pla Director de les Muralles del Turó de la Seu Vella de LLeida)

Criteris metodològics per al desenvolupament del Pla Director de les muralles del Turó de la Seu Vella de Lleida

La metodologia científica aplicada a l'estudi i al reconeixement dels valors de l'arquitectura militar de l'edat moderna ha experimentat, a l'Estat espanyol, un desenvolupament extraordinari durant les darreres tres dècades. Aquest progrés s'ha materialitzat principalment en l'elaboració de plans directors que constitueixen, en essència, projectes de recerca integrada orientats tant a aprofundir en el coneixement global dels monuments com a generar la informació específica necessària per orientar futures intervencions.

El juny de 2024, es va encarregar a l'equip pluridisciplinari de tècnics i especialistes dirigit pels arquitectes Jordi Portal i Fernando Cobos la redacció del Pla Director del conjunt de muralles del Turó de la Seu Vella de Lleida. El projecte s'emmarca, de manera general, en el marc teòric del Mètode Objectiu-Sistèmic d'Intervenció Patrimonial i, de forma més específica, en la Metodologia d'Estudi i Intervenció de la Fortificació.

Aquesta ponència presentarà els estudis i les investigacions actualment en curs per a la caracterització de les muralles, i avançarà els criteris que han de permetre definir les futures actuacions, la planificació dels usos del conjunt i les estratègies de manteniment a llarg termini.

Francesc Fité Llevot (Universitat de Lleida)
La Seu Vella: historiografia i línies de recerca encetades des del 1991

En aquesta ponència s'abordaran els estudis que sobre el monument s'han dut a terme al llarg dels temps. En una primera fase els apareguts des del segle XVIII fins al darrer terç del segle XX que conformen la historiografia pròpiament dita, mentre que en una segona fase es tindran en compte les línies de recerca aparegudes en els darrers anys, a partir, fonamentalment, del 1991, any de la celebració del Primer Congrés de la Seu Vella que donà les pautes a seguir per aquesta segona fase.
Sens dubte la recuperació dels estudis universitaris marcaren una nova època que és la que hem seguit fins als darrers temps. La definició estilística del monument i l'estudi del seu procés constructiu han estat sens dubte els pilars sobre els quals s'han dut a terme els diferents estudis que abracen des de l'arquitectura pròpiament fins a escultura, la pintura, l'orfebreria o la litúrgia que florí entorn de les grans celebracions, estudis tots ells que han servit per a bastir la seva història.

Miguel A López (Arquitecto Conservador de la Catedral de Sevilla-Universidad de Sevilla)
El modelo HBIM de la Catedral de Sevilla: una nueva vía para el conocimiento y la gestión del patrimonio monumental

La metodología HBIM (Heritage Building Information Modeling) es actualmente la estrategia más avanzada para la gestión integral de monumentos y conjuntos patrimoniales.
En este contexto, el Cabildo de la Catedral de Sevilla ha impulsado la creación de un gemelo digital basado en HBIM, un proyecto que estamos desarrollando y que será la pieza central para todas las actuaciones y procesos relacionados con el patrimonio cultural catedralicio.
HBIM proporciona un conocimiento exacto del inmueble y su contenido. Esto se logra a través de un modelo tridimensional, que se define a partir de una nube de puntos y que permite integrar y relacionar eficientemente diversos tipos de información como: Inventarios, catálogos y registros de bienes, todos los sistemas, equipamientos e instalaciones incluso programas e instrumentalizaciones de seguimiento y control para la conservación preventiva del monumento y su contenido.
Además de su función de gestión, esta tecnología y la precisión de la información que genera están permitiendo profundizar en incógnitas que la investigación sobre la Catedral de Sevilla aún no ha resuelto.
La representación exacta de las formas construidas ayuda a desvelar los procesos de construcción y definición del monumento. Esto significa conocer mejor las decisiones de los maestros que levantaron el edificio durante casi un siglo y los rastros materiales de ese proceso, como las monteas o las marcas de cantero. Al integrar estos elementos en el gemelo digital, se generará nuevo conocimiento y se alcanzará una mayor profundidad de análisis.

Víctor Daniel López Lorente (Museo Nacional de Artes Decorativas-UNED Madrid)
Trazas de conocimiento. Las monteas del claustro de la Seu Vella de Lleida en el contexto constructivo peninsular

El reciente descubrimiento de unas trazas de montea en las cubiertas del claustro de la Seu Vella de Lleida amplía de forma significativa el repertorio de testimonios gráficos góticos conservados en la península ibérica. La cronología de estos diseños evidencia las fechas tan tempranas en las que el dibujo arquitectónico comenzó a emplearse en el ámbito hispano como herramienta de control de la obra, anticipando el resultado, y planteando soluciones a procesos constructivos complejos. Su verdadero valor se pone de relieve al analizarlas junto a otros dibujos vinculados al mismo entorno constructivo del claustro y realizados sobre pergamino o papel, que convierten a la Seu Vella en un edificio privilegiado para estudiar el valor que tuvo el dibujo arquitectónico en la construcción medieval. Todos estos ejemplos permiten establecer una tipología entre distintas producciones gráficas, diferenciando los dibujos de naturaleza técnica, como las monteas, de aquellos instrumentos de presentación de los proyectos, destinados a los comitentes. En este sentido las trazas de Lleida no son un episodio aislado, sino que se enmarcan en una cultura visual que dotó al dibujo y al diseño en importantes herramientas para la transmisión de conocimientos técnicos y artísticos en los talleres arquitectónicos.

José Luis Peña Monné (Universidad de Zaragoza- Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas, Químicas y Naturales de Zaragoza)
El context geomorfològic del Turó de la Seu Vella

El tossal que domina la ciutat de Lleida és un relleu residual, model de resistència davant de la dinàmica d'un gran riu. Al llarg de l'evolució quaternària, els processos erosius han dibuixat un paisatge on van anar quedant alguns relleus aïllats o tossals, gràcies a tenir una capacitat de resistència més gran. En alguns casos per coincidir amb una formació rocosa resistent, com són els paleocanals de gres oligocens o les capes de graves fluvials cimentades per carbonats. Aquests tossals formen part essencial del relleu del Baix Segre i han tingut un paper essencial en l'evolució del poblament d'aquest territori. El turó de la Seu Vella és un d'aquests relleus, en què les litologies dures han mantingut una lluita constant amb la força erosiva del riu Segre i els seus afluents, almenys en els darrers 160 mil anys. Per arribar a comprendre els factors que han confluït per a configurar aquest relleu, proposem un recorregut pels canvis ambientals que han donat forma al paisatge del turó i el seu entorn geogràfic.

Ramon Solé (Conservador i restaurador)
Intervencions de conservació-restauració a la Seu Vella, criteris i necessitats

La conferència ofereix una anàlisi retrospectiva de les intervencions de restauració realitzades a la Seu Vella de Lleida al llarg dels segles XX i XXI. L'objectiu d'aquestes actuacions ha estat aturar la degradació del monument, recuperar-ne els valors arquitectònics i artístics, i promoure'n l'ús cultural i social. Aquest recorregut per les restauracions del passat permet entendre l'estat actual de conservació del conjunt i els reptes que afronta de cara al futur.

Juan Antonio Mira Rico (Universitat Oberta de Catalunya)
Noves perspectives d'estudi de l'arquitectura defensiva: aproximació als seus models de gestió cultural

El coneixement de l'arquitectura defensiva es basa, majoritàriament, en els enfocaments tradicionals com l'arqueologia, l'arquitectura, la història i la història de l'art. Tot i això, en les darreres dècades han sorgit nous plantejaments d'estudi d'aquest tipus d'arquitectura des dels punts de vista antropològic, econòmic, geogràfic, sociològic o de la gestió cultural. A partir d'aquest darrer enfocament, en aquesta xerrada es donaran a conèixer diferents models de gestió cultural, de caràcter nacional i internacional, amb l'objectiu de destacar la importància d'aquest tipus de gestió a l'hora d'intervenir en l'arquitectura defensiva. Per això, es tindran en compte, entre altres qüestions, diversos aspectes com els contextos administratius i culturals, els actors responsables o la tipologia i característiques de la gestió cultural realitzada.

Marta Morán Álvarez (Servei Municipal d'Arqueologia de l'Ajuntament de Lleida)
La restauració de les cobertes del claustre de la Seu vella. Arqueologia, expectativa i realitat

Seguint les directrius marcades al Pla director de la Seu Vella, al 2016 es va redactar l'estudi i projecte de restauració de les cobertes del claustre amb l'objectiu d'evitar les filtracions d'aigua cap a les voltes, la qual cosa estava degradant els elements decoratius i comprometent l'estabilitat d'elements portants.
El projecte, dividit en dues fases, es va executar entre els anys 2019 i 2025, essent la segona fase la primera a executar-se. La primera fase, finançada pel Ministerio de Cultura. Dirección General de Patrimonio Cultural y de Bellas Artes, comprenia l'ala oest del claustre, el terç sudoccidental de la nau sud i dos terços occidentals de la nau nord. Aquestes obres van finalitzar el passat novembre de 2025.
La segona fase, executada entre desembre de 2019 i gener de 2021, afectava la galeria est, els dos terços més orientals de la galeria sud i el primer terç oriental de la galeria nord. D'altra banda, aquests treballs formaven part d'un conjunt de restauracions que incloïen actuacions a la porta dels apòstols, els jardins del claustre i diverses plantes del campanar. Obres finançades pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a través de la Direcció General del Patrimoni Cultural.
La Secció de Patrimoni Cultural Històric i Artístic-Arqueologia de l'Ajuntament de Lleida va col·laborar en ambdues fases, realitzant el seguiment arqueològic d'aquests treballs de reposició i restauració, amb el registre i documentació dels elements anteriors a la darrera restauració que havien quedat conservats sota les lloses que s'havien de reemplaçar.
Les primeres troballes fetes a la fase executada el 2020 van crear unes expectatives que no es van complir en les obres de la primera fase. Malgrat això podem valorar com interessants les informacions que en podem extreure d'aquesta darrera actuació, ja que contribueixen a entendre la dinàmica constructiva del conjunt monumental de la Seu Vella.

Cristina Yáñez de Aldecoa (Universitat d'Andorra)

El batec del patrimoni: aprendre del passat per transformar el present

El patrimoni és molt més que un llegat del passat; és una eina viva per comprendre el present i construir futurs compartits. Ha d'esdevenir un espai de trobada i convivència, capaç d'afavorir el diàleg mitjançant llenguatges alternatius per interpretar la realitat històrica, qüestionar-la i fomentar el pensament crític. Alhora, ha de constituir un engranatge per enfortir la cohesió social i reivindicar-se com a element identitari compartit.

La gestió patrimonial no pot limitar-se només a la conservació material dels béns, també ha d'integrar-se en una educació que promogui valors democràtics, de sostenibilitat i cohesió social, que contribueixi a formar una ciutadania crítica i compromesa. Aquesta aportació analitza com la gestió patrimonial pot esdevenir un espai d'aprenentatge i participació ciutadana, alhora que cal explorar estratègies didàctiques que vinculin emoció i coneixement, a partir de les quals reflexionar sobre el potencial del patrimoni en la promoció de valors com la democràcia, la inclusió i la pau.

La metodologia combina reflexió teòrica i anàlisi de bones pràctiques que connecten entorn, identitat i valors. Els resultats mostren que una gestió participativa i educativa del patrimoni genera vincles, reforça la cohesió i impulsa el canvi social per anar més enllà de la mera conservació i començar a reivindicar la preservació i el poder transformador del patrimoni. En definitiva, educar a través del patrimoni és, alhora, preservar el passat i construir futurs més justos, inclusius i responsables.

Clara López, i Miquel Sabaté (Museu de Lleida)

Connectar espais, educar persones. El programa educatiu del Museu de Lleida com a clau interpretativa de la Seu Vella

La ponència analitza l'acció educativa del Museu de Lleida des dels seus inicis a l'església de Sant Martí fins a l'actualitat. Es presenta la Seu Vella com a eix vertebrador de diverses propostes pedagògiques, tot destacant la metodologia col·laborativa de l'Àrea d'Educació amb la comunitat educativa. S'hi revisen les estratègies desplegades al voltant d'exposicions realitzades tant al Museu com al propi monument, amb l'objectiu de consolidar una visió holística i inclusiva del patrimoni.

Tania Martínez Gil (Universitat de Barcelona)

Interpretar el sagrat en temps laics: estratègies didàctiques per comprendre el patrimoni religiós

La comprensió del patrimoni religiós constitueix avui un repte pedagògic de primer ordre. En un context social cada vegada més laic i amb codis simbòlics i culturals menys compartits, els espais de culte —vius o desacralitzats— esdevenen escenaris clau per comprendre el món on vivim. La manca de familiaritat amb el llenguatge del sagrat dificulta la interpretació d'un patrimoni que, més enllà del seu valor artístic, és profundament històric, experiencial i emocional.

Aquesta ponència presenta un marc didàctic per treballar el patrimoni religiós en l'àmbit educatiu, amb l'objectiu de facilitar la seva interpretació crítica i culturalment situada. S'exploren diverses estratègies didàctiques que combinen l'anàlisi material, la lectura simbòlica i immaterial, la narrativa històrica i l'experiència vivencial en l'espai de culte. Es proposen metodologies que fomenten la construcció de significats a partir de preguntes, l'observació guiada, la participació en els processos d'ensenyament i aprenentatge, tot incorporant activitats que permeten connectar els espais religiosos amb problemàtiques i sensibilitats contemporànies.

Finalment, es presenten diversos estudis de cas que exemplifiquen aquestes estratègies en contextos educatius reals, amb una atenció especial a les possibilitats que ofereix la Catedral de la Seu Vella de Lleida com a escenari patrimonial. La seva naturalesa híbrida —històrica, simbòlica i arquitectònica— la converteix en un espai òptim per explorar com es pot ensenyar el sagrat en societats cada vegada més laiques, i com aquest patrimoni pot contribuir a desenvolupar una mirada més ampla, culturalment informada i socialment rellevant sempre tenint presents les emocions que es desencadenen en aquests espais patrimonials.

COMUNICACIONS

DIA 18 DE MARÇ

15:00 h - 16:00 h. SESSIÓ 1

La qualitat de l'aigua de les adoberies de Lleida. Claus per esbrinar la procedència actual del flux i la relació amb el Turó de la Seu Vella,.
a càrrec de J. Carles Balasch (Universitat de Lleida) Xavier Payà (Servei Municipal d'Arqueologia de Lleida), J. Manel Pascual (Agència Catalana de l'Aigua).

El claustre de la Seu Vella: espai de sepultura, fe i entreteniment,
a càrrec de Núria Piqué i Antoni Benavente (Consorci del Turó de la Seu Vella).

L'Almoina de Lleida dins la Seu Vella: espais, usos i materialitat a través dels llibres de comptes del segle XIV,
a càrrec de Núria Preixens Vidal (Universitat de Lleida).

El món del llibre a la Lleida dels segles XIV-XV: la Catedral, l'Estudi General i altres promotors,
a càrrec de J. Antoni Iglesias-Fonseca (Universitat Autònoma de Barcelona).

16:00 h - 17:00 h. SESSIÓ 2

Membra Disiecta. L'inventari del lapidari de la Seu Vella de Lleida,
a càrrec de Montserrat Macià i Gou (Institut d'Estudis Ilerdencs).

Recuperar l'esplendor d'un passat: el treball dels brodadors a la Seu Vella de Lleida durant el segle XV,
a càrrec d'Albert Velasco i Francesc Fité (Universitat de Lleida).

Patrimoni i l'ús de la imatge i vídeo generats per IA,
a càrrec de Rosa Gil (Universitat de Lleida).

La Seu Vella oculta: itineraris per descobrir,
a càrrec de Iolanda Dolcet Ibars i Marina Castellà Vilamajó (Institut Samuel Gil i Gaya)

17:30 h - 18:30 h. SESSIÓ 3

Quan l'art contemporani irromp al patrimoni,
a càrrec de Gloria Jové i Monclús i Belén Franquet Montufo (Universitat de Lleida).

Entre la mirada institucional y la del visitante: la imagen digital del Turó de la Seu Vella,
a càrrec de Stephanie Zuley Bohorquez-Duran, Estela Marine-Roig i Eva Martin-Fuentes (Universitat de Lleida).

Cartografies sensibles del patrimoni: una lectura interdisciplinària des del cos i la imatge,
a càrrec de Mariona Roure Blavia (Universitat de Lleida).

La Seu Vella: Un monument de portada,
a càrrec de Domènec Merchan Taribó.

DIA 19 DE MARÇ 15:30 h - 16:45 h. SESSIÓ 4

Projecte integral de conservació-restauració de les pintures de la Pia Almoina de la Seu Vella de Lleida,
a càrrec de Clara Arbués (Museu de Lleida) i Mireia Mestre (Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya).

Les persones que gestionaven la catedral: el capítol catedralici de Lleida a la primera meitat del segle XV (1415-1459),
a càrrec d'Albert Cassanyes Roig (Universitat de les Illes Balears).

La música a la Seu Vella de Lleida (1690-1707). Rèquiem per a una catedral,
a càrrec de Josep Maria Salisi.

El Turó de la Seu, objecte d'exploracions botàniques locals a finals del segle XIX,
a càrrec de Josep Antoni Conesa (Universitat de Lleida) i Joan Pedrol (Secció de botànica de l'Institut d'Estudis Ilerdencs).

Els Pous de gel de Lleida,
a càrrec de Marc Sans (Museu de l'Aigua de Lleida).

17:15 h - 18:15 h. SESSIÓ 5

Iltirta i el turó de la Seu Vella. Una arqueologia impossible...?,
a càrrec de Xavier Payà (Servei Municipal d'Arqueologia de Lleida).

30 anys del Pla director de la Seu Vella,
a càrrec de Marta Monjo Gallego, Núria Martínez Fernàndez, Moisés Díaz García, Oscar Augé Martínez, Neus Figueras Quadrillero (Serveis Territorials de Cultura de Lleida).

La progressiva recuperació del tossal de la Seu Vella per a la ciutadanaia al llarg del segle XX,
a càrrec de Josep Ignasi Rodríguez Duque i Joan Ramon González (Associació Amics de la Seu Vella).

Coordenades del Patrimoni al segle XXI. De la restauració moral a la gestió afectiva,
a càrrec de Josep Tort i Bardolet (Amics de la Unesco de Lleida).

RESUMS
COMUNICACIONS

Balasch, J. Carles; Payà, Xavier, i Pascual, Manel (Universitat de Lleida, Servei Municipal d'Arqueologia de Lleida i Agència Catalana de l'Aigua)

La qualitat de l'aigua de les adoberies de Lleida. Claus per esbrinar la procedència actual del flux i la relació amb el turó de la Seu Vella

La ciutat de Lleida va tenir un gran prestigi i creixement en l'època baix medieval gràcies al desenvolupament de la indústria de la pell i dels productes derivats. Des del segle XIII i fins al segle XIX es va instal·lar en les proximitats del Segre entre els carrers Carme i Remolins tot un gran conjunt d'adoberies que reunien blanquers, assaonadors, aluders i pellissers. Les restes dels obradors i estances d'aquestes adoberies mostren un excel·lent grau de conservació (canals, dipòsits, túnels) i han estat recentment recuperades en bona part.

La indústria de la pell requeria una gran quantitat d'aigua neta i de qualitat per les seves funcions. Des de temps antics s'han fet nombroses i variades propostes per explicar l'origen d'aquestes aigües que han quedat documentades. Moltes d'aquestes propostes tenen a veure amb aportacions subterrànies que s'escolaven pels vessants del turó de la Seu Vella i de la ciutat antiga situada al peu del turó. No obstant això, una senzilla anàlisi geològica i hidrogeològica posa en evidència la impossibilitat d'aquestes propostes per les característiques de baixa permeabilitat dels materials que conformen el turó (Pascual, 1993)

En aquest treball s'estudien les analítiques de diverses mostres d'aigua relacionades amb el flux actual pels canals de les adoberies per esbrinar la possible procedència o família d'aigües d'origen. S'han mostrejat les aigües que corren actualment pel canal de les restes visitables que va restaurar l'Ajuntament. Els resultats s'han comparat amb dues mostres: una procedent del riu Segre al seu pas per Lleida i l'altra procedent del riu Noguerola molt propera a la confluència amb el Segre. Les aigües de les adoberies mostren un contingut de nutrients (nitrats i fòsfor) per sobre dels continguts de les aigües d'origen fluvial, que indicaria una contaminació fecal l'origen de la qual podria ser alguna fuita del sistema de clavegueram pròxim.

Piqué Campos, Núria i Benavente, Antoni (Consorci del Turó de la Seu Vella)

El claustre de la Seu Vella: espai de sepultura, fe i entreteniment

El claustre de la Seu Vella no fou un claustre convencional, doncs ubicat atípicament als peus del temple, adoptà usos i funcions pròpies d'un espai públic, on van conviure la sepultura i la fe, però també l'entreteniment, tal com demostra la presència d'alquercs gravats en les pedres.

La descoberta d'onze alquercs en el claustre de la Seu Vella es podria considerar un cas excepcional, si bé els alquercs foren habituals a l'època medieval en altres catedrals, monestirs, esglésies i fortaleses. Considerats jocs d'estratègia i enginy, ja eren coneguts en la Hispània romana, si bé la primera vegada que apareixen escrites les normes de joc és en un manuscrit de 1283 promogut pel rei Alfons X el Savi que porta per títol *Libro del axedrez, dados e tablas*.

Preixens Vidal, Núria (Universitat de Lleida-Arxiu Municipal de Lleida)

L'Almoina de Lleida dins la Seu Vella: espais, usos i materialitat a través dels llibres de comptes del segle XIV

La comunicació té com a objectiu analitzar la institució de l'Almoina de Lleida a partir de la seva inserció física dins el conjunt de la Seu Vella, posant el focus en la informació que aporta la documentació comptable conservada. Els llibres de comptes del segle XIV no només permeten estudiar la gestió econòmica de la institució, sinó que ofereixen nombroses referències als espais que ocupava i als elements materials necessaris per al seu funcionament quotidià. A partir de les anotacions relatives a reparacions d'edificis, manteniment d'estructures i adquisició de mobiliari i estris, especialment vinculats a la cuina i el rebost i a l'espai del seu arxiu, es pot reconstruir una imatge concreta de l'Almoina com a espai assistencial actiu, plenament integrat en la vida del conjunt catedralici. En aquest sentit, les dades aporten unes informacions riques que permeten apropar-se als usos reals de l'espai de la institució, a la seva organització interna i a les necessitats materials derivades de les pràctiques assistencials que s'hi desenvolupaven. L'anàlisi d'aquestes dades permet posar en relació documentació, espai i activitat, i contribueix a una lectura més complexa de la Seu Vella com a espai multifuncional. La comunicació vol posar en relleu el potencial de la documentació d'arxiu per a l'estudi històric dels espais monumentals, mostrant com els registres de gestió quotidiana poden contribuir a una millor comprensió de la Seu Vella com a espai complex, on conviuen funcions religioses, assistencials i domèstiques.

Iglesias-Fonseca, J. Antoni (Universitat Autònoma de Barcelona)

El món del llibre a la Lleida dels segles XIV-XV: la Catedral, l'Estudi General i altres promotors

Al Congrés de la Seu Vella de Lleida l'any 1991 el professor Josep Trenchs Òdena, catedràtic de Ciències i Tècniques Historiogràfiques de la Universitat de València, va presentar el què potser va ésser el seu darrer treball acadèmic: "L'Estudi General de la Seu: la confecció de llibres a Lleida durant el segle XIV" (ps. 133-145 de les Actes publicades el 1992). En aquest treball, malgrat les seves limitacions (sense notes a peu de pàgina que haurien permès conèixer moltes de les afirmacions innovadores que hi apareixen, algunes de les quals es van recollir al debat posterior, tal i com recullen les Actes del 1992), el Dr. Trenchs hi va fer un primer estudi global sobre el llibre a la Lleida del s. XIV, no només en relació amb la Seu i el seu scriptorium, sinó també amb l'Estudi General ilerdenc (amb la figura de l'estacioner o stationarius) o els artesans dels llibres en un sentit ampli (copistes, miniaturistes, pergaminers, enquadernadors, intermediaris —com el bidell de l'Estudi General— i venedors, etc.), institucionals o particulars, sense oblidar dedicar algunes dades als llibres en circulació i a biblioteques concretes (de professors i estudiants de la Universitat, dels bisbes i de la Catedral o la del palau reial a Lleida, entre d'altres. Una setantena de dades documentals i la bibliografia emprada completaven la seva aportació. En aquest mateix Congrés de la Seu de Lleida del 1991 altres participants, com ara el professor Gaspar Rosell ("Els Usatges de la catedral de Lleida. Un manuscrit il·luminat autòcton de la pròpia Seu datat entre 1333-1336. Aproximació al seu estudi", ps. 147-152) i altres (com les aportacions als debats sobre aquestes comunicacions de Rosa Alcoy, Francesca Español i Joaquín Yarza i molts altres).

Encara que va tenir temps de revisar la seva contribució, pocs mesos després es va produir el traspàs del professor Trenchs. Tot i no passar dels cinquanta anys de vida, el seu llegat acadèmic va ésser molt important en el camp d'estudi de la paleografia, la diplomàtica i la història del llibre i de les biblioteques, deixant una empremta en molts dels seus deixebles, tant a València com a Barcelona. Molts, que no hem estat deixebles directes, en som deutors de la seva activitat científica i ha inspirat els nostres treballs en aquest àmbit.

Ara, 35 anys després del Congrés de la Seu, l'objectiu d'aquesta comunicació és fer un estat de la qüestió, o si es vol una primera actualització, de la comunicació del professor Trenchs. Des d'aleshores han estat moltes les fonts documentals publicades i han aparegut molts estudis i monografies que confirmen, completen, matisen o rectifiquen algunes de les afirmacions d'aleshores. Alguns llibres relacionats amb la Seu o l'Estudi General han estat objecte d'estudis acurats, com ara el de l'Arxiu Parroquial de Verdú, Regiment de preservació de pestilència; el Arxiu Comarcal de la Seu d'Urgell, ms. 2874 (la Cicognina o Constitucions); el ms. 1 Arxiu Capitular de Lleida (més conegut com la Bíblia de Lleida, autèntic monument bibliogràfic); el ms. 22 de l'Arxiu Capitular de Lleida (o d'Usatges i Constitucions de Lleida, ja comentat) o el ms. de la Biblioteca Nacional de Rússia, Isp. F. v. XIV. N1 (una magnífica còpia ilerdenca del Breviari d'Amor, de Matfre Ermengaud, amb més de 250 miniatures, la qual, aleshores, el 1991, sembla ésser la gran desconeguda del patrimoni bibliogràfic ilerdenc). Alguns d'aquests manuscrits, com comentem, han estat, les darreres dècades, objecte d'estudi acurat i permeten afirmar la seva adscripció lleidatana a l'scriptorium de la Seu o als obradors propers a l'Estudi General.

L'objectiu és fer una exposició àgil, i necessàriament breu, a alguns d'aquests casos i fer una actualització de les aportacions del professor Trenchs Òdena fins a l'aparició de la impremta i els primers incunables a Lleida (1479, Breviarium ilerdensis, impressor Enric Botel).

Macià i Gou, Montserrat (Institut d'Estudis Ilerdencs)

Membra Disiecta. L'inventari del lapidari de la Seu Vella de Lleida

Al Congrés de la Seu vella de l'any 1991 es va presentar una comunicació titulada "Projecte de documentació de les peces fragments procedents de la restauració de la Seu Vella de Lleida", (Congrés de la Seu Vella de Lleida. Actes. 1991, p. 253-255). Aquella presentació tenia un doble objectiu: per una banda, documentar l'amalgama de material petri artístic procedent, majoritàriament, del procés de mutilació de l'antiga catedral durant el seu ús com a caserna i de la seva posterior restauració —en aquell moment espargits pel terra de les capelles—, i, alhora, identificar l'element del qual n'havien format part. I, per l'altra, plantejar la necessitat d'aixoplugar tot el material lapidari resultant en un espai expositiu, tipus Museu d'Obra, que garantís que els fragments fossin objecte de recerca, d'exhibició i de conservació. L'inventari del lapidari es va realitzar durant els estius de l'any 1991 i el del 1992 mercès a la implicació de la llavors Oficina de Gestió de Monuments de la Direcció General de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura. El resultat va ser de gairebé d'un miler de fragments artístics (d'escultura exempta, de retaules, de fragments de capitells, d'arcs, de sarcòfags, de calats, d'epigrafia, etc.).

En el procés de l'inventari es va poder filiar la procedència d'alguns dels materials i, alhora, es va intentar delimitar la titularitat atès que alguns s'havien registrat com a pertanyents a la col·lecció del Museu Diocesà de Lleida, avui Museu de Lleida: diocesà i comarcal. 35 anys després no s'ha acomplert el doble objectiu. Els materials, ubicats encara en les prestatgeries que es van muntar l'any 1992, estan tancats en dues capelles, la capella de Montcada i la de l'Assumpta, ocults al visitant i també a l'investigador, sense que l'esperada constitució del Consorci del Turó l'any 2007 li hagi pogut donar sortida. I han estat objecte de furts. Avui, més de trenta anys després de ser inventariat, el conjunt del lapidari està momificat, i, per tant, no aporta cap valor al monument, al revés, brutícia, pols acumulada i espais emblemàtics hipotecats, com la capella Montcada, quan, per se, i a banda dels seus valors artístics, poden ajudar a descodificar i a explicar molts espais de l'antiga catedral. Amb la proposta d'aquesta comunicació es vol donar resposta a temes com: quin percentatge de material lapidari és susceptible, des del punt de vista de la seva conservació, de ser museïtzat? Quina és la tipologia artística més representada? Quin volum es pot reintegrar al conjunt monumental? Quins van ser els criteris de restauració amb la substitució de molts elements d'escultura arquitectònica, com mènsules i capitells exteriors de les finestres de les naus? I, en definitiva, plantejar la necessitat de posar en valor inventari, gairebé inèdit, amb la seva revisió i actualització.

Arbués, Clara i Mestre, Mireia (Museu de Lleida i Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya)

Projecte integral de conservació-restauració de les pintures de la Pia Almoina de la Seu Vella de Lleida

Les pintures murals de la Pia Almoina de Lleida van ser arrencades als anys cinquanta del segle XX i traspassades sobre tela en set fragments. Actualment aquests fragments datats entre els segles XIV i XVI es troben dispersos entre el Museu de Lleida i les dependències del Palau Episcopal, mentre que a la canònica de la Seu Vella hi resten fragments pictòrics originals que no van ser arrencats.

El projecte proposa l'anàlisi integral de les pintures per establir uns criteris i una intervenció global de conservació-restauració tant dels fragments de pintura mural arrencats i traspassats com dels fragments conservats in situ. Els objectius principals de la proposta són: tractar de manera unitària l'obra fragmentada, seguint criteris i tècniques de conservació-restauració contemporanis, millorar la seva presentació al Museu i, finalment, fer una hipòtesi de restitució original dels fragments de les pintures, de manera que es pugui entendre la composició original de l'obra.

Velasco, Alberto i Fité, Francesc (Universitat de Lleida)

Recuperar l'esplendor d'un passat: el treball dels brodadors a la Seu Vella de Lleida durant el segle XV

La present comunicació te com a objectiu recuperar la memòria dels teixits medievals que va posseir la Seu Vella, així com la dels artesans que els van confeccionar. En primer lloc, es pretén reconstruir el conjunt d'usos que es donava a aquest aixovar, pel que es mirarà de rememorar el ric cerimonial litúrgic que els envoltava, per exemple, en les grans festivitats. En aquest sentit, parlarem dels "draps de pinzell", els "draps d'or", les robes litúrgiques, o els tapissos, dels quals en subsisteix una important col·lecció al tresor de la catedral nova. La segona part de la comunicació, emparada en la documentació, la dedicarem a oferir dades sobre la confecció i reparació dels teixits, els llocs de procedència dels materials, així com la nòmina de brodadors, sastres i altres artesans que intervingueren en la confecció de les robes litúrgiques i llur reparació. Oferirem, per primer cop, la relació de brodadors establerts a Lleida que varen treballar per a l'antiga Seu en època baixmedieval. A ells caldrà afegir els brodadors forans als que es feren contractes puntuals, cas del barceloní Antoni Sadurní, autor del frontal de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, avui en dia encara conservat. No es coneixia el seu treball a la ciutat de Lleida, pel que la dada adquireix encara més rellevància.

Gil Iranzo, Rosa Maria (Universitat de Lleida)

Patrimoni i l'ús de la imatge i vídeo generats per IA

En el marc d'aquesta comunicació, ens proposem explorar de manera crítica els límits i possibilitats actuals de les eines de generació d'imatge i vídeo mitjançant intel·ligència artificial, aplicades específicament a l'àmbit del patrimoni cultural. La revolució de les IA generatives ha obert un camp d'experimentació fascinant per a la recreació, la reinterpretació i la difusió del patrimoni. Mitjançant casos d'aplicació pràctica, analitzarem com aquestes tecnologies poden visualitzar el passat de manera immersiva, reconstruir entorns desapareguts o simular l'evolució d'un lloc històric. Tanmateix, el nostre objectiu principal no és només celebrar aquest potencial, sinó identificar i qüestionar les seves fronteres. A través d'exemples concrets, examinarem límits tècnics com la falta de precisió històrica, les dificultats per a representar contextos complexos o les "al·lucinacions" digitals que poden desvirtuar el llegat real. De la mateixa manera, abordarem els dilemes ètics i metodològics que aixeca la seva aplicació: qui controla la narrativa generada? Com es garanteix el rigor respecte a la font original? Quina és la línia entre la recreació i la falsificació? La comunicació se centrarà, doncs, en una anàlisi dual: per una banda, presentarem casos que il·lustrin l'efectivitat d'aquestes eines com a instrument de divulgació i investigació; per l'altra, en posarem de manifest les restriccions i riscos, convidant a una reflexió col·lectiva sobre el seu ús responsable. El patrimoni no és només un conjunt de dades per a entrenar algorismes; és un testimoni fràgil que exigeix respecte i consciència crítica, fins i tot davant de les tecnologies més avançades. El debat resultant pretén contribuir a establir un marc de referència més sòlid per a integrar aquestes eines de manera ètica, rigorosa i útil en la gestió, l'estudi i el gaudi del nostre patrimoni comú.

Jové i Monclús, Glòria i Franquet Montufo, Mª Belén (Universitat de Lleida)

Quan l'art contemporani irromp al patrimoni

La nostra aportació mostra com generem contextos d'aprenentatge en formació inicial i continua de mestres i professors en el marc d'aprendre a través de les arts, el patrimoni i el territori, i analitzem com la irrupció de l'art contemporani en contextos de patrimoni cultural, activa narratives diverses i possibilita la generació de nous projectes que contribueixen a la producció de nou patrimoni. Tal com afirma José de Nordenflycht Concha (2015) aquesta podria ser la sorprenent lliçó per a un nou ús del patrimoni. Entenem el patrimoni des d'una concepció creadora, com una zona d'incertesa oberta a la relectura, la reescriptura i la recreació, capaç de generar futur mitjançant processos de transformació educativa, social i comunitària. En base a les aportacions de Bourriaud (2006) i Bishop (2012), abordem el patrimoni com un espai relacional on l'art contemporani actua com a detonant de nous diàlegs i noves narratives. La metodologia que duem a terme es basa en el treball en xarxa i amb la complicitat de les persones responsables dels espais patrimonials i artístics de manera que permet iniciar els processos formatius en els mateixos contextos patrimonials amb presència d'alguna obra d'art contemporani que opera com a disparador per iniciar processos d'aprenentatge i projectes que esdevinguin experiències formatives transformadores. Des de 2009 hem creat contextos d'aprenentatge a la Suda, el Castell del Rei, i en altres espais del conjunt patrimonial de la Seu Vella de Lleida. Mostrarem i analitzem com la projecció d'obres com Ser y durar del col·lectiu Democracia o Mapa mudo de Valeriano López van activar lectures crítiques sobre la memòria, la invisibilització, el conflicte, el colonialisme i ens va permetre connectar allò artístic, patrimonial i quotidià, generant nous projectes que ens permeten esdevenir mestres reflexius, creadors, crítics, inclusius i inclosos en el territori.

Zuley Bohorquez-Duran, Stephanie; Marine-Roig, Estela i Martin-Fuentes, Eva (Universitat de Lleida)

Entre la mirada institucional y la del visitante: la imagen digital del Turó de la Seu Vella

La obtención de la distinción de Sitio Patrimonio Mundial (SPM) por parte de la UNESCO implica un incremento significativo de la proyección internacional y del valor cultural del destino. En el caso de los bienes en fase de candidatura, resulta esencial construir y gestionar una imagen digital sólida, coherente y alineada con los valores patrimoniales, que contribuya a reforzar su posicionamiento. Este estudio analiza la alineación entre la imagen proyectada a través de canales institucionales como los sitios web y las redes sociales, y la imagen percibida por los visitantes, expresada en el contenido generado por el usuario (UGC por sus siglas en inglés) en TripAdvisor y en las métricas de interacción alcanzados en Instagram. Como caso de estudio se seleccionó el Turó de la Seu Vella (Lleida, España), actualmente incluido en la Lista Indicativa de España para su candidatura a SPM. A través de un enfoque de métodos mixtos, que combina el análisis cualitativo de publicaciones institucionales y la minería de textos de 1.213 reseñas de TripAdvisor, se identificó una fuerte coherencia en la valoración emocional y arquitectónica del monumento, junto con un conocimiento aún limitado de su aspiración a la distinción de la UNESCO. .

Por otra parte, el estudio de 50 publicaciones en la cuenta oficial de Instagram del monumento, evidencia una tasa de interacción elevada, lo que refleja una comunicación efectiva con la comunidad en línea. Desde el punto de vista metodológico, la investigación aporta la integración de técnicas cualitativas y cuantitativas en el análisis de la imagen patrimonial. En términos prácticos, se recomiendan estrategias de comunicación basadas en la narración digital y en el aprovechamiento del UGC, manteniendo al mismo tiempo la prudencia institucional propia de los procesos de candidatura.

Roure, Mariona (Universitat de Lleida)

Cartografies sensibles del patrimoni: una lectura interdisciplinària des del cos i la imatge

El cos en trànsit és un projecte de recerca-creació que analitza les interseccions entre patrimoni cultural, identitat, memòria, cos i ciutat, mitjançant l'ús de la fotografia com a dispositiu epistemològic, documental i estètic. La proposta parteix de la necessitat de revisar críticament les categories patrimonials des d'una perspectiva contemporània, superant concepcions essencialistes que entenen el patrimoni com un element fix, impermeable o desvinculat de la vida social. En contraposició, el projecte defensa el patrimoni com a espai viu, dinàmic i relacional, capaç de generar nous significats a través de l'experiència sensible i la participació ciutadana. El treball articula una sèrie d'intervencions fotogràfiques on el cos de les ballarines ocupa els espais patrimonials de la ciutat de Lleida, activant un procés de ressignificació que integra dimensió física, simbòlica i afectiva. El cos —entès com a matèria, moviment i subjectivitat— esdevé agent mediador entre temps històrics, discursos identitaris i memòries plurals. Aquest plantejament incorpora una perspectiva de gènere, recuperant la presència femenina com a subjecte actiu en la producció d'imaginaris culturals tradicionalment masculinitzats o invisibilitzats. La fotografia s'aborda simultàniament com a font de coneixement i com a llenguatge artístic, interrogant les tensions contemporànies entre unicitat, reproductibilitat i circulació massiva de la imatge. En aquest sentit, El cos en trànsit contribueix als debats actuals sobre el valor, el sentit i la funció de l'obra artística en contextos de sobresaturació visual. La intervenció prevista per al Congrés situa la Seu Vella com a node central que articula els diversos espais patrimonials fotografiats, mitjançant una instal·lació de gran format al llarg del seu recorregut d'accés. Aquesta disposició pretén fomentar una experiència de contemplació lenta i una reactivació simbòlica del vincle entre monument, ciutat i ciutadania. Finalment, el projecte es fonamenta en una clara vocació educativa, promovent una articulació entre pensament crític i experiència sensible com a vies complementàries de producció de coneixement en les ciències socials, les arts i les humanitats.

Merchan Taribó, Domènec

La Seu Vella: Un monument de portada

Presència i significat de la Seu Vella en els llançaments discogràfics. La Seu Vella ocupa un lloc preeminent de la ciutat, perfectament visible des de tots els punts cardinals des dels afores de Lleida. La seva grandària i la seva posició elevada al turó fan del conjunt una marca visible de la ciutat. Arribant a Lleida des del sud-est veiem la seva silueta més representada: Aquesta imatge de la Seu Vella, amb el campanar a l'esquerra, el claustre al centre i la cúpula a la dreta, és una de les visions més representades del monument. En materials com fusta, alumini, altres aliatges de metall, paper i cartró, s'ha representat i es representa encara aquest punt de vista. També pictòricament i fotogràficament és una de les visions més representades. El format apaïsat del paper fotogràfic i les teles dels quadres fan que aquesta visió encaixi perfectament amb les proporcions dels materials. L'impacte visual de la Seu Vella és present arreu. El podem trobar en bars, restaurants i oficines. Logotips de moltes empreses, decoracions en pàrquings i persianes i escuts de tota mena d'associacions fan servir també la visió més comuna de l'horitzó de la ciutat. El monument també s'utilitza constantment en tota mena de cartells per a promocionar concerts, esdeveniments esportius, actes culturals i tota mena de propostes que es fan a Lleida. També el podem trobar a la pell de molts lleidatans, que han decidit tatuar-se la Seu Vella al seu cos de per vida. Aquesta visibilitat de la Seu Vella la comparteixen altres elements de la ciutat, com són el Marraco i Indíbil i Mandoni. Així que tenim tres elements patrimonials que tenen un impacte enorme en la nostra vida diària, però on el més utilitzat és sempre la Seu Vella. Si observem altres capitals de província o fins i tot de comarca, fixant-nos en l'ús que fan del seu patrimoni dins del que seria la comunicació publicitària o la presència d'aquests elements dins de la cultura popular, observem gran diferència amb el fet lleidatà. Barcelona, per exemple, té molt patrimoni: el mar, Montjuïc, el traçat urbà de l'Eixample, l'estàtua de Colom, la Sagrada Família i la resta de la producció de Gaudí. Girona té altres elements: el riu, els ponts, la catedral, la muralla. I el mateix passa amb Tarragona i les seves bèsties, la seva catedral, el mar o les restes romanes. Però fent una ullada a cartells i mostres de cultura popular, no s'observa que hi hagi cap element emblemàtic que ocupi tant espai com ho fa la nostra Seu en el cas de Lleida. Amb tot el que hem dit, hi ha una altra mostra de cultura popular que no ha estat absent de la presència de la Seu Vella, i aquesta és el món discogràfic. Ara i abans, ja sigui en format cassette, vinil o CD, la Seu Vella o part d'ella ha format part de portades i contraportades de gran quantitat de llançaments. La tasca que us presento es basa en agrupar i catalogar el major nombre possible de portades i contraportades, tot mostrant la importància del monument com a eix vertebrador de la lleidatanitat a través de la música i la seva empremta en la indústria discogràfica.

Cassanyes Roig, Albert (Universitat de les Illes Balears)
Les persones que gestionaven la catedral: el capítol catedralici de Lleida a la primera meitat del segle XV (1415-1459)

Des de la conquesta de Lleida el 1149 i la restauració de la diòcesi, el capítol de canonges ha tingut cura del culte litúrgic en la catedral, al mateix temps que ha col·laborat amb el bisbe en el govern de la diòcesi, en l'exercici de les seves funcions. Sense cap dubte, el coneixement del capítol de canonges és fonamental per entendre el funcionament de la mateixa catedral al llarg dels segles. Aquest treball se centra en l'estudi del capítol catedralici de Lleida entre 1415 i 1459, període que abasta el govern dels bisbes Domènec Ram (1415-1435), García Aznárez de Añón (1435-1449) i Antoni Cerdà (1449-1459), i, a grans trets, també el regnat d'Alfons el Magnànim (1416-1458). A partir de l'anàlisi d'aquestes quatre dècades, és possible observar com es va anar produint l'elitització del capítol catedralici de Lleida, un fenomen que també es donà en altres institucions, no necessàriament religioses, de la Corona d'Aragó. També és possible documentar la relació del capítol catedralici amb els altres poders, com les mateixes institucions municipals i, sobretot, la monarquia, en un període en què el rei anava incrementant el seu control sobre l'Església, aprofitant la resolució del Cisma d'Occident. A fi d'assolir aquests objectius, s'ha revisat la documentació procedent de l'Arxiu Capitular de Lleida, especialment els llibres d'actes capitulars i de col·lacions de beneficis. Aquesta documentació principal s'ha complementat amb altres fons, procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó o d'altres arxius eclesiàstics. Tot plegat ofereix una fotografia d'un moment específic en què l'Església sorgia de la crisi cismàtica i es preparava per a la problemàtica de la Guerra Civil de 1462.

Salisi, Josep M.
La música a la Seu Vella de Lleida (1690-1707). Rèquiem per a una catedral

La meva aportació al congrés té com a objectiu donar a conèixer els darrers anys de la música a la Seu Vella, justament en el període que abasta la trajectòria musical del darrer mestre de capella, Gabriel Argany. A la vegada, també té com a objectiu donar rellevància a la música com a element important dins la litúrgia catedralícia lleidatana.
En el treball, a més de la contextualització litúrgica-musical del moment, es presenta les dues tipologies musicals que es duien a terme dins el temple: la música a cant pla, o en gregorià, i la música a cant d'orgue, o en polifonia, principalment en la forma policoral.
A la vegada, per una banda, es té present els capitulars, religiosos i racioners que intervenien al cor i les seves obligacions de cara al cant litúrgic; i per l'altra els que exercien la música polifònica: mestre de capella, organista, instrumentistes, cantors i escolans.

Conesa, Josep Antoni i Pedrol, Joan (Universitat de Lleida i Secció de botànica de l'Institut d'Estudis Ilerdencs)

El Turó de la Seu, objecte d'exploracions botàniques locals a finals del segle XIX

A mitjans del segle XIX, un cop assentades les bases de la nomenclatura botànica i el millor coneixement de l'organografia i morfologia vegetal, l'objectiu següent dels botànics de l'època era elaborar catàlegs de flora que permetessin fer palesa la riquesa florística dels diferents territoris. En l'àmbit ibèric, entre 1861 i 1880, el saxó Moritz Willkomm, amb la col·laboració del danès John Lange, va publicat el Prodromus Florae Hispanicae. Es tracta d'una obra en llatí i en tres volums, que descriu i comenta un total de 5089 tàxons de la flora ibèrica. La informació que conté està basada en els seus propis viatges i en la proporcionada per nombrosos corresponsals botànics i naturalistes d'arreu. En l'àmbit català el seu principal col·laborador fou el catedràtic de Botànica de la Universitat de Barcelona, A. Ciprià Costa Cuxart, que va publicar Introducción á la Flora de Cataluña (1864), amb una segona edició corregida i ampliada (1877), on recull prop de 2500 espècies de la flora catalana. Costa també disposà de tot un seguit de corresponsals repartits per tot Catalunya. A Lleida li proporcionà plantes Ramon Agelet, un seguidor del qual, el farmacèutic Antoni Blavia Codolosa, publicà l'any 1879 Apuntes para la Flora de Lérida, el primer recull de plantes, tant silvestres com cultivades, de Lleida ciutat i rodalies. Entre les plantes que indica Blavia, n'hi ha deu referides als dos turons de la ciutat, Gardeny i molt especialment la Seu, motiu d'aquesta presentació. De cadascuna esmenta el lloc on creixien en aquest espai (fossat, murs, pou de gel o pendents), nom popular i propietats remeieres si en tenien. No és un llistat de plantes massa ampli i divers en comparació amb l'extensió que ocupava aleshores el turó. Però cal suposar que el seu ús militar contribuí a mantenir allunyats als botànics.

Sans Gilabert, Marc (Museu de l'Aigua de Lleida)

Els Pous del gel de Lleida

Els pous de gel de Lleida son un element singular del patrimoni de l'aigua a Lleida. Singular pel fet d'haver-hi dos pous units amb un accés comú, cas únic a Catalunya, per la ubicació, adossats a les muralles del Turó de la Seu Vella, i pel perfecte estat de conservació. Els pous foren construïts per la Paeria l'any 1611 el primer i l'any 1616 el segon, per tal de garantir el subministrament de gel a la ciutat. L'Arxiu Municipal conserva nombrosa documentació sobre la seva construcció i gestió, amb contractes d'arrendament anual, reparacions i consum del gel. La comunicació repassarà els aspectes principals d'aquest conjunt patrimonial, amb esment a la documentació conservada, explicarà el procés d'obtenció del gel, conservació i venda, amb l'auge del negoci en època moderna, i l'abandó arran de la industrialització i la recuperació patrimonial actual.

Dolcet Ibars, Iolanda; Castellà Vilamajó, Marina (Institut Samuel Gil i Gaya)

"La Seu Vella oculta: itineraris per descobrir"
(Conèixer per estimar: un model d'aprenentatge connectat i transformador a partir del patrimoni local)

El projecte impulsat per l'Institut Samuel Gili i Gaya aposta per un model d'innovació educativa permanent que pugui donar resposta als reptes d'una societat canviant. La proposta articula un ecosistema educatiu que connecta individu, centre, ciutat i societat, i situa l'alumnat com a agent actiu del seu propi aprenentatge.
La iniciativa, titulada La Seu Vella oculta: itineraris per descobrir, es fonamenta en tres eixos: escoltar la veu de l'alumnat, fomentar la seva participació proactiva i dotar-lo d'eines per a la transformació social i cultural. Aquest enfocament permet generar reptes significatius que convergeixen amb els interessos dels estudiants i donen sentit als aprenentatges.
En el marc d'un model d'aprenentatge 360º, el projecte traspassa els límits de l'aula i converteix la ciutat en un espai educador. L'ús de la Seu Vella de Lleida com a entorn d'aprenentatge de proximitat permet treballar el patrimoni històric i cultural com a aula oberta, flexible i personalitzable, tot promovent un aprenentatge local, connectat i significatiu.
Durant uns dies, l'alumnat de 2n d'ESO ocupa aquest espai emblemàtic com a lloc d'experimentació i descoberta, on es vinculen interessos personals, identitat territorial i coneixement acadèmic. El projecte posa en valor els recursos educatius del territori i reforça el paper del patrimoni com a motor de participació, identitat i transformació educativa.

Payà, Xavier (Servei Municipal d'Arqueologia de Catalunya)

Iltirta i el turó de la Seu Vella. Una arqueologia impossible...?

Malgrat que la Iltirta ibèrica i la Ilerda romana són dues realitats indissociables per a la historiografia antiga, les excavacions arqueològiques realitzades a la ciutat de Lleida no han pogut demostrar encara l'existència de nivells anteriors a la fundació de l'urbs tardorepublicana. Descartar o demostrar l'existència arqueològica d'un oppidum ibèric sobre el turó de la Seu Vella, de les característiques que hauria tingut la civitas ilergeta, seu de la seca més important de l'interior, almenys des de finals de segle III aC, resulta a hores d'ara una qüestió impossible de resoldre. No gaire més agraïda resulta l'evidència arqueològica que hauria de permetre concretar amb precisió el moment fundacional de la ciutat romana. Les excavacions amb restes antigues sobre la roca ocupen superfícies molt petites i són difícils d'interpretar i datar per l'escassetat de materials que contenen. Amb tot, les dades apunten que Ilerda havia format part d'aquella llista de ciutats, refundacions sobre nuclis de població anteriors o fundacions *ex novo*, materialitzades entre finals de segle II aC i el primer quart de la centúria següent al nordest de la Citerior.

Monjo Gallego, Marta; Martínez Fernàndez, Núria; Diaz García, Moisés, Augé Martínez, Oscar, i Figueras Quadrillero, Neus (Serveis Territorials de Cultura de Lleida)
30 anys del Pla director de la Seu Vella

El Pla director de la Seu Vella fou presentat l'any 1993 i responia a un encàrrec de la Direcció General de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat. El Pla director es va centrar exclusivament en els edificis que formen el conjunt monumental i no en el global del Turó. Fou un Pla director ambiciós i multidisciplinari, que feia una intensa anàlisi de l'estat d'aquell moment de l'edifici i plantejava unes línies de restauració i recuperació orientades a la visita i la comprensió d'un monument que, malgrat ser visible i estimat per la ciutat, havia viscut durant dècades d'esquenes a aquesta. Més de 30 anys després és moment de revisar aquest document, encara vàlid i vigent, i analitzar amb ulls de segle XXI la feina feta i la que resta pendent.

Rodríguez Duque, Josep Ignasi i González Pérez, Joan Ramon (Associació Amics de la Seu Vella)
La progressiva recuperació del tossal de la Seu Vella per a la ciutadania al llarg del segle XX

Tot i que la Seu Vella és la nineta dels ulls del conjunt monumental del formalment conegut com a Turó de la Seu Vella, no es pot deixar de banda tota la resta del tossal, el qual ha tingut una evolució diferent tant en la seva militarització com en el lent procés de recuperació. El fet d'estar sempre a "l'ombra" de la Seu Vella ha fet que totes les actuacions de recuperació per a la ciutadania sempre han estat de caire menor, complementari, quan no autènticament agressives, respecte al valor patrimonial, que en té també sobradament.
El que seria el barri gòtic de Lleida va esdevenir per qüestions bèl·liques una fortalesa moderna a partir del segle XVII, allunyant-se progressivament de la ciutat. Al primer del terç del segle XX comencen els primers intents de tornar a fer més urbà el gran tossal lleidatà. La plantació d'arbres a la zona de Camp de Mart i la instal·lació d'una efímera xarxa de fonts és la primera aposta per fer de l'entorn del Castell, quan encara tenia presència militar, un parc pel gaudi de la ciutadania. Després de la Guerra Civil amb la marxa de l'exèrcit a Gardeny i el traspàs de la propietat a l'Ajuntament de Lleida, serà quan es fan accions diverses; algunes poc respectuoses amb la integritat del monument: com l'antena de ràdio o els dipòsits d'aigua; d'altres amb la voluntat de millorar l'accés: escales davant la Porta del Lleó; enjardinament amb l'escut de la ciutat i el lema Terra Ferma; nou parc infantil i els primers lavabos; il·luminació per vianants; ascensors; diverses restauracions de les muralles amb criteris variats: Falsa Braga, Baluard de l'Assumpció. Celebració d'actes: concursos de sardanes, trenta anys de la conquesta de Lleida, flama olímpica, memorial Perau, Pujada a la Seu Vella.

Tort Bardolet, Pep (Amics de la UNESCO de Lleida)

Coordenades pel Patrimoni al segle XXI. De la restauració moral a la gestió afectiva

Proposa una reflexió sobre el fet patrimonial des de paràmetres inhabituals i noves mirades que tot just s'estan incorporant al món acadèmic de la història i de la gestió del patrimoni.

S'exposen en una primera aproximació algunes d'aquestes aportacions (Robert Bevan, David Lowenthal...), però també la vigència d'alguns criteris i teories revisitades. Tot aquest bagatge es considera en el marc d'actualització de consensos internacionals com els d'UNESCO, amb la incidència del patrimoni immaterial i la consciència de diversitat cultural, però també amb el pes progressivament greu del patrimoni en risc.

Seguidament, es contrasten diverses línies d'actuació sobre el patrimoni i la societat a la qual representa, atès que cada objecte comporta pràctiques diferenciades i un seguit de valors que cal reconèixer i destriar. Alguns d'aquests valors s'han menystingut en les darreres dècades engolits per la mercantilització del bé comú, o bé per la priorització d'algun dels factors que el classifiquen. La categorització que s'estableix en el procés de protecció i explotació d'un bé monumental sovint limita els seus potencials i condiciona la seva percepció i influència en l'entorn social. En aquest sentit, es reclama recuperar la incidència col·lectiva del patrimoni en la promoció de la democràcia real i del civisme, en la construcció de relats de la veritat i eines del coneixement, així com els elements immaterials que l'acompanyen i que poden esdevenir terapèutics.

Finalment, aquest seguit de consideracions teòriques, s'aterren en el cas del Turó de la Seu Vella per analitzar-los en el context de la seva restauració-recuperació, així com en aspectes de la gestió recent del nostre conjunt monumental. En aquest sentit, la comunicació inclou alguns arguments elaborats a partir de la gestació i la gestió de l'etapa inicial del Consorci.

PÒSTERS

DIA 18 DE MARÇ

1.“Associació Amics de la Seu Vella de Lleida, passat i futur” d’Anabel Bernadó Galofré (Associació Amics de la Seu Vella).

2.“Reubicació i restauració de les campanes de la Seu Vella de Lleida” de Josep Àngel Corbella Garcia i Alba Corbella Amorós (Associació Amics de la Seu Vella).

3.“El paper del Comtat d'Urgell en la gènesi de la Seu Vella de Lleida: de la conquesta compartida a la integració a la Corona catalano-aragonesa” de Montserrat Rubinat Sindreu (Societat Catalana d’Estudis Històrics).

4.“Distribució de les dependències del Regiment d'infanteria n. 25 al Castillo Principal a partir del llibre d'ordres de 1935” d’Albert Torres González (Associació Amics de la Seu Vella).

5.“El volum musical d’Antoni Crispini del Museu de Lleida Diocesà i Comarcal: aproximació a la música litúrgica de primers del segle XVI a la Seu Vella de Lleida” de Jordi Cebolla i Mor (Associació Àgora) i Josep Maria Salisi i Clos.

DIA 19 DE MARÇ

1.“L’entorn de la Seu Vella com a recurs didàctic per valoritzar el patrimoni natural” d’Ares Fernández, Tom Calvo, Anna Solé i Marc Ballesté (Càtedra Educació i Patrimoni Immaterial dels Pirineus-Universitat de Lleida).

2.“Geometria sagrada. Mirant més enllà” d’Assum Vilaseca.

3.“El capítol de la Seu de Lleida com a institució de crèdit (1652-1707)” de Gabriel Ramon Molins (Universitat de Lleida).

4.“Els dos segles de la porta del Lleó del Castillo Principal” de Joan Ramon González (Associació Amics de la Seu Vella).

5.“Les il·luminacions solars a la Seu Vella: El Solstici d'Hivern” de Ramon I. Canyelles (Associació Amics de la Seu Vella).

RESUMS PÒSTERS

Bernadó Galofré, Anabel (Associació Amics de la Seu Vella)

Associació Amics de la Seu Vella de Lleida, passat i futur

Des de 1707 fins al 1948, 241 anys en què la Seu Vella, i tot el seu Turó, va ser ocupada pels militars, adequant els espais per a diferents usos de caserna, fins que va ser abandonada, quedat sense portes, amb els finestrals trencats i exposada a les inclemències del temps.
Des de l'any 1203, en què va començar a construir-se la catedral, va ser el primer monument de la ciutat. Així ho van considerar un grup de lleidatans l'any 1972 que creien que alguna cosa calia fer per aturar-ne la degradació i afrontar la seva recuperació. Amb aquest objectiu van constituir una entitat de caire cultural per impulsar aquesta recuperació, per a que la ciutadania prengués consciència de la seva importància.
L'any 1982 es crea el Patronat de la Seu Vella per tenir cura de la restauració del monument, de la vigilància de les obres i del compliment de la normativa atesa la diversitat de titulars de drets sobre el conjunt.
El 2010 es crea el Consorci del Turó de la Seu Vella entre la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Lleida.
En aquest context, l'Associació ha estat, és i serà la veu crítica, dient en cada moment allò que cal fer, el que no es fa bé, i com cal fer-ho, però alhora també ha estat i estarà al costat per treballar colze a colze i euro a euro per millorar el monument.
Actualment l'Associació la composen 1.177 persones, entre socis titulars i familiars, i la nostra pretensió és superar les 2.000.
Actualment s'està treballant en dues fites més:

- La reubicació de les campanes litúrgiques del campanar de la Seu Vella.
- Obtenir la declaració de Patrimoni Mundial per a tot el conjunt monumental del Turó de la Seu Vella de Lleida.

Corbella Garcia, Josep Àngel i Corbella Amorós, Alba (Associació Amics de la Seu Vella de Lleida)

Reubicació i restauració de les campanes de la Seu Vella de Lleida

Proposta de reubicar les set campanes avui existents al campanar de la Seu Vella en el lloc i de la manera com havien estat històricament. Les cinc litúrgiques a les finestres del darrer cos del tram inferior del campanar i les dues horàries en la manera semblant a l'actual, però sense donar tant protagonisme al metall de sosteniment, segons proposta i estudi elaborat per l'Associació Amics de la Seu Vella.
Dades bàsiques del projecte aprovat per la Comissió de Cultura i pendent de licitació:
1. La necessitat d'eliminar l'estructura metàl·lica col·locada a mitjans de la dècada dels setanta en els dos pisos on hi ha les campanes i deixar les dues plantes aptes per a la visita.

Rubinat Sindreu, Montserrat (Societat Catalana d'Estudis Històrics)

El paper del Comtat d'Urgell en la gènesi de la Seu Vella de Lleida: de la conquesta compartida a la integració a la Corona catalano-aragonesa

La Seu Vella de Lleida, com a monument emblemàtic del Turó, representa no només un assoliment arquitectònic de transició romànic-gòtica, sinó també un símbol de les dinàmiques polítiques i feudals que van configurar el territori lleidatà entre els segles XII i XIV. Aquesta ponència proposa analitzar el paper cabdal del Comtat d'Urgell en la gènesi i el desenvolupament del conjunt monumental, des de la conquesta cristiana de la ciutat fins a la progressiva integració del comtat a la Corona catalano-aragonesa. En primer lloc, s'examinarà la col·laboració entre el comte Ermengol VI d'Urgell i Ramon Berenguer IV de Barcelona en la presa de Lleida, que va establir les bases per a la restauració de la diòcesi i la conversió de l'antiga mesquita en catedral provisional. Aquest acord feudal va concedir als comtes d'Urgell drets significatius sobre la ciutat (quan Aurembiaix d'Urgell hi va renunciar a favor de Jaume I), influint en el context polític de la construcció de la nova Seu. Un moment clau és l'acte fundacional de 1203, on la làpida commemorativa (tot i debats sobre la seva autenticitat epigràfica) registra la presència del rei Pere el Catòlic i del comte Ermengol VIII d'Urgell juntament amb el bisbe Gombau de Camporrells i el mestre Pere de Coma. Aquesta participació conjunta subratlla el caràcter compartit del projecte, on el poder comtal urgellenc es va alinear amb la monarquia per legitimar i finançar l'obra. Finalment, es tractarà la transició cap a la Corona: la mort sense descendència d'Ermengol X (1314) i el seu testament, que va designar hereva Teresa d'Entença (casada amb l'infant Alfons, fill de Jaume II), va integrar definitivament el comtat a la casa reial catalano-aragonesa. Aquest procés va consolidar el Turó com a espai de poder reial, influint en les fases posteriors de construcció (claustre, campanar) i en la simbolització del monument com a emblema de la unitat territorial. L'estudi es basarà en fonts primàries (documents feudals, testaments comtals, epigrafia de la Seu) i secundàries (estudis sobre la conquesta de Lleida i la dinastia urgellenca), destacant com les tensions i aliances entre el Comtat d'Urgell i la Corona van modelar un dels conjunts monumentals més rellevants de la Catalunya medieval.

Torres González, Albert (Associació Amics de la Seu Vella)

Distribució de les dependències del Regiment d'infanteria n. 25 al Castillo Principal a partir del llibre d'ordres de 1935

Quan pensem en la Seu Vella de Lleida és inevitable associar-la al seu passat com a caserna militar i camp de concentració. És un fet conegut que, durant de la guerra de Successió, aquest majestuós temple del romànic tardà va perdre la seva funció religiosa per esdevenir el quarter d'una poderosa fortificació coneguda com a Castillo Principal. Tanmateix, és poc conegut que l'adaptació de l'edifici va anar molt més enllà d'un simple ús estratègic per la seva situació dalt del Turó, probablement si no hagués estat dalt d'un turó no hauria patit el mateix destí; la distribució interior es va transformar completament, fins al punt que es van construir diversos pisos dins la catedral.

Contràriament a la creença popular que només hi havia una o dues plantes adaptades per a usos militars, la realitat és encara més sorprenent, la Seu Vella va arribar a tenir fins a quatre pisos interiors. Aquestes estructures, avui pràcticament indetectables, van ser resultat de modificacions successives per maximitzar l'espai i la funcionalitat dins d'un edifici que havia deixat de ser un lloc de culte per convertir-se en una residència per a la tropa. En aquesta comunicació es busca donar a conèixer la possible distribució que hi havia l'any 1935, quan el complex estava ocupat pel Regiment d'Infanteria número 25, deduït a partir del Llibre d'Ordres del 1935, on entre moltes altres ordres, inclou quan havien d'anar a cada dependència i a on era aquesta.

Cebolla i Mor, Jordi (Associació Cultural Àgora d'Albatàrrec) i Salisi i Clos, Josep M.

El volum musical d'Antoni Crispini del Museu de Lleida Diocesà i Comarcal: aproximació a la música litúrgica de primers del segle XVI a la Seu Vella de Lleida

La nostra aportació al congrés té com a objectiu donar a conèixer un dels volums musicals que havien pertangut a la Seu Vella, justament en el període pretrentí. Un volum que hem estudiat, analitzat musicològicament i transcrit musicalment. A la vegada, pretenem mostrar de manera pràctica, en un concert, la rellevància d'aquest volum dins la litúrgia i la música a la catedral lleidatana a primers del segle XVI.

L'estudi que es presenta ens el va encarregar fa un parell d'anys el Museu de Lleida Diocesà i Comarcal conjuntament amb la Fundació Horitzons 2050, amb la intencionalitat de donar a conèixer i fer sonar de nou el volum musical copiat per Antoni Crispini el 1536 per a la catedral de Lleida, la Seu Vella. A mes de l'estudi i la transcripció es tracta de donar-li vida a aquesta música lleidatana i tornar-la a fer sentir de nou.

En la presentació a la que ens inscrivim, a més de la contextualització litúrgica-musical del moment, es comentarà la utilitat del dit volum musical dins el temple lleidatà.

El volum litúrgic, copiat pel francès Antoni Crispini, s'usava musicalment dins la litúrgia de les matines en festivitats molt concretes, fet que dóna una certa rellevància litúrgica al moment i una musicalitat pròpia a les distintes festivitats del calendari litúrgic.

S'analitzen també els modes musicals en que estan escrits els distints números que conformen el volum. A la vegada, es comparen els íncipits musicals de cadascun dels fragments de la trentena de composicions, així com les traces melòdiques dels números musical que conformen el llibre per tal de mostrar-ne els recursos compositius usats en tot el volum.

En definitiva, es tracta de conèixer i valorar la música que es cantà durant una etapa a la litúrgia lleidatana en el segle XVI.

Contràriament a la creença popular que només hi havia una o dues plantes adaptades per a usos militars, la realitat és encara més sorprenent, la Seu Vella va arribar a tenir fins a quatre pisos interiors. Aquestes estructures, avui pràcticament indetectables, van ser resultat de modificacions successives per maximitzar l'espai i la funcionalitat dins d'un edifici que havia deixat de ser un lloc de culte per convertir-se en una residència per a la tropa. En aquesta comunicació es busca donar a conèixer la possible distribució que hi havia l'any 1935, quan el complex estava ocupat pel Regiment d'Infanteria número 25, deduït a partir del Llibre d'Ordres del 1935, on entre moltes altres ordres, inclou quan havien d'anar a cada dependència i a on era aquesta.

González Pérez, Joan Ramón (Associació Amics de la Seu Vella)
Els dos segles de la porta del Lleó del Castillo Principal

La darrera gran obra bastida a la fortalesa lleidatana fou la muralla més occidental, dotada d'una porta presidida per un lleó i un gran escut del rei Fernando VII. Va esdevenir a partir de 1825 el primer accés al castell, amb una funció més simbòlica que funcional, ja que tot i que la construcció tancava el pas comptava amb una muralla lleugerament atalussada i de poc gruix en comparació amb la resta de la fortificació. Tanmateix la porta més monumental del Castillo Principal va tenir un pont llevadís sobre un petit fossat que esdevenia l'element més clarament defensiu, si bé un segle després ja restava colgat. Aquesta obra segueix la vella muralla de la Cuirassa occidental de Medina Larida, que després va esdevenir la que tancava formalment el barri de la Suda i que a la vegada resseguia el límit occidental de la Ilerda romana, segons es pot veure en el cobert de formigó que protegeix les restes localitzades per la secció d'arqueologia de la Paeria. Els mateix carreus de la vella muralla romana són ben visibles als dos costats de la porta, coberta per una volta de maons.

Canyelles, Ramón I. (Associació Amics de la Seu Vella)
Les il·luminacions solars a la Seu Vella: El Solstici d'Hivern

A partir d'un treball fotogràfic sobre la Seu Vella, l'any 2023 es van identificar diversos moviments dels raigs solars a l'interior de la nau central, principalment en les il·luminacions que el Sol reflexa al terra i a les parets del temple. El seguiment d'aquests recorreguts, va donar amb absoluta precisió la projecció de la llum solar, que passant a través de la circumferència de la rosassa de la façana principal, la reprodueix a l'absis de l'altar major el dia del solstici d'hivern. Esdeveniment que es va poder comprovar i fotografiar in situ el dia 21 de desembre del 2024. En el treball es desenvoluparan la vessant astronòmica referent al moviment terrestre dins del sistema solar i el Sol com a referent des de la prehistòria, a més de la seva consideració en la construcció de monuments religiosos. Vistos aquests preàmbuls introductoris, es valoraran diversos paral·lelismes d'aquest efecte lumínic i es presentarà el singular efecte de la rosassa reproduïda amb llum natural al darrere de l'altar, el qual es produeix a l'interior d'aquest monument cada 21 de desembre.

Molins, Gabriel Ramon (Universitat de Lleida)

El capítol de la Seu de Lleida com a institució de crèdit (1652-1707)

En absència d'una xarxa financera professionalitzada, les institucions eclesiàstiques van exercir un paper central en el funcionament del crèdit a la regió de Lleida durant l'Antic Règim. Entre aquestes, el Capítol Catedralici lleidatà es va consolidar com la principal institució creditícia de la regió, tant en l'àmbit privat com, especialment, en el finançament de les hisendes municipals, un fet que reforçà també la seva capacitat d'influència política. Aquesta comunicació analitza el paper del capítol catedralici com a creditor dels consistoris locals en el període comprès entre la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió, amb una atenció particular al pes específic del deute contret per la Paeria de Lleida. A partir de la documentació generada per l'Administració dels Aniversaris Majors, s'estudia el volum i les formes de l'endeutament municipal (eminentment censals), així com l'evolució de les relacions financeres establertes entre el capítol i els poders locals. L'anàlisi permet dibuixar l'àrea d'influència econòmica del Capítol, tot identificant una xarxa de crèdit articulada a l'entorn de les principals institucions de la ciutat de Lleida i que inclou tant els municipis com un conjunt significatiu de deutors particulars. En aquest marc, la Paeria emergeix com el principal deutor institucional, tant pel volum del seu endeutament com pel seu paper de referència dins l'espai urbà. L'estudi de l'evolució de l'endeutament municipal a les darreres dècades del segle XVII posa de manifest una dinàmica ambivalent. D'una banda, s'observa una certa millora en la gestió del deute comunal en un context de recuperació econòmica progressiva. De l'altra, persisteixen problemes estructurals que obliguen els municipis a mantenir una forta dependència del crèdit eclesiàstic. En aquest sentit, el capítol catedralici actuà no només com a creditor, sinó també com un actor amb capacitat d'incidència política i institucional, directament vinculada al seu paper econòmic.

Del màxim exponent de la música al temple en aquells anys, el mestre de capella Gabriel Argany, se'n presenta també l'obra conservada, donant un èmfasi especial a les seves composicions lleidatanes, ja que en el fons, venen a ser la millor mostra per a comprendre la música que s'escoltava i es practicava en els darrers anys de la vida del temple.La documentació que s'ha usat per a l'elaboració del treball ha estat extreta de distints arxius: Arxiu Capitular de Lleida, Arxiu Diocesà de Lleida, Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Diocesà d'Urgell i Arxiu Històric i Arxidiocesà de Tarragona. Pel que fa a les composicions, aquestes es conserven pràcticament totes elles a la Biblioteca de Catalunya.

Fernández, Ares; Calvo, Tom; Solé, Anna i Ballesté, Marc (Càtedra Educació i Patrimoni Immaterial dels Pirineus-Universitat de Lleida)

L'entorn de la Seu vella com a recurs didàctic per valoritzar el patrimoni natural

Quan el patrimoni s'aborda des d'un enfocament holístic, contribueix al desenvolupament sostenible i al benestar de la comunitat, ja que connecta els elements patrimonials amb les persones, el context social i les identitats col·lectives. En aquest marc, l'entorn esdevé un element clau per generar experiències d'aprenentatge situat que relacionin els coneixements previs de l'alumnat amb el patrimoni natural. L'estudi que es presenta té com a objectiu identificar les concepcions i coneixements sobre el patrimoni dels mestres en formació, així com conèixer les seves experiències educatives relacionades amb aquest àmbit durant l'etapa escolar. La recerca s'ha realitzat amb estudiants de tercer curs del Grau d'Educació Primària en modalitat dual de la Universitat de Lleida, mitjançant un qüestionari validat per experts. Els resultats mostren que malgrat haver treballat a l'escola recursos naturals i ambientals, els participants associen el concepte de patrimoni principalment a monuments històrics, museus i elements culturals. A partir d'aquests resultats, es proposa utilitzar l'entorn natural de la Seu Vella per identificar espècies de flora i fauna, analitzar els beneficis i reptes d'integrar natura en espais patrimonials, establir relacions entre natura i iconografia i fomentar la conscienciació mediambiental. Aquestes propostes poden contribuir a integrar el patrimoni en l'educació des d'una perspectiva més holística.

Vilasseca, Assum (Arquitecta)

La geometria sagrada a la Seu Vella

Hi ha un llenguatge que uneix el cosmos i la terra per crear estats d'equilibri i ordre, és un art que connecta el que està a dalt amb el que està a baix. Alinea el cos amb els ritmes naturals de la terra i l'univers.

Són lleis universals, de ressonància, atemporals i adimensionals que regeixen tot allò manifestat. Res no queda fora, tot hi està contingut. La geometria sagrada, o natural, n'és una de les seves expressions.

Està present en totes les regions del món i des de temps immemorials. La seva transmissió sempre ha sigut oral i utilitzada des de temps megalítics i per totes les antigues civilitzacions (Egipte, Grècia, Roma, maies, xinesos, indis, àrabs...) pel disseny de les seves ciutats i els edificis. Utilitzaven els mateixos criteris, independentment de la seva procedència i civilització. Els que han precedit es van adonar que certs ritmes, proporcions i mesures creaven entorns equilibrats, ordenats, en harmonia i propicis per la vida

Què tenen en comú totes aquestes civilitzacions? El Sol. Serà el que ens marcarà les pautes d'aquest coneixement. Els antics tenien temps per l'observació del cel i una gran predisposició i sensibilitat per escoltar el seu cos. Ens han deixat el seu llegat a les pedres de les nostres edificacions, si ens hi apropem amb la ment oberta i conscients, serem capaços de descobrir i connectar amb els seus patrons d'energia i de traçat.

La geometria té la capacitat d'unir, unir en equilibri els extrems per tal de crear espais ordenats, harmònics i favorables per la vida.

Amb l'estudi de la geometria sagrada de la Seu Vella, es conclou que els mestres d'obres que la varen bastir també coneixien aquest llenguatge universal d'ordre i equilibri.

ACTIVITATS

Exposició “El cos en trànsit”, *a càrrec de Mariona Roure*

Aquesta exposició obre i acompanya el Congrés del Turó de la Seu Vella com a espai de benvinguda i de diàleg amb la ciutat. El cos en trànsit és un projecte de recerca-creació que explora noves maneres d’apropar-se al patrimoni des de la contemporaneïtat. A través de la intervenció corporal i la fotografia, les imatges estableixen un diàleg amb diversos espais patrimonials de Lleida, posant en relació cos, memòria, paisatge urbà i cultura.

La seva presentació al Turó de la Seu Vella —referent simbòlic i patrimonial de la ciutat— proposa una experiència visual que convida a repensar la relació entre ciutadania i patrimoni. Les fotografies no només documenten una acció, sinó que activen noves formes de mirada i de lectura de l’espai urbà, obrint un espai de reflexió sobre la memòria col·lectiva i les maneres contemporànies d’habitar-la.

Direcció:
Guillem Roca Cabau

Secretaria tècnica:
Mariona Roure Blàvia

Comitè organitzador:
Clara Arbués Garcia, Joan Baigol Guilanyà,
Joan J. Busqueta Riu, Francesc Fité Llevot, Joan Ramon González Pérez,
Daniel Gutiérrez-Ujaque, Núria Piqué, Josep Tort i Bardolet,
Ramon Solé Urgellés, Albert Velasco Gonzàlez.

Comité científic
Comité científic de la Càtedra Turó de la Seu Vella.

Organitza

CÀTEDRA TURÓ SEU VELLA

Universitat de Lleida
Càtedra Turó de la Seu Vella

AMICS SEU VELLA LLEIDA

Diputació de Lleida

turóseuvella
CONSORCI DEL TURÓ DE LA SEU VELLA DE LLEIDA

LA PAERIA
Ajuntament de Lleida

Generalitat de Catalunya